די אמאליגע ישיבות פון ראדין און וואלאזשין

פון יצחקי.

צווישען פיעל הילצערנע אלטע און הלב תרוב געוואָרענע בנינים, קוקט די ארויס, די ککבודיגע ווּרדע פול מיט רוח עצמה — די ראדינער ישיבה. אין א ווייסען צוויי עטאזשנעם געמייער־טען כניז, האט איהר „אב דחכמי" דער „חפץ־חיים" צונויפגעזאמעלט כחורים פון ארבע פנות העולם און פארשפּריים תורה ברכים. ניט ווענִיג מיה האט ער מיד אויסגעגלייגט כדי באמוועמער צו מאכען דאס לעבען פון די פרישים און ישיבה־לייט. האט ער ספּעציעל פאר זיי קאמערלאר ביים ישיבה געמאכט, זיי זאלען נאך א שווערען התמדה טאג אדורא משמור, האבען וואי זייערע בייגער אויסצוזוכען. צווישען די פיער דיקע ווּיילען, וועלכע שטעהען אין מיטען טרייסען ליכטיגען זאל, און וואי־מען א באגנדערען הו אויף אויהל של תורה, פלעגט דער ראש־ישיבה זיין שיינער זאגען פאר אן ערך 200 ישיבה־בחורים און א ווארסם ארום דערצעהלען די ראדינער מיט שטאלץ פלעגען הלינגען. די שטימע פון די לומדים, וועלכע האבען געלערענט גמרא און געפּלפּולט זיך אין חלכה.

היינט איז ספּסה תורה אין ראדינער ישיבה. א מרכז פון דער מלחמה איז זי געוואָרען דער „חפץ־חיים" אין ארויסגעפאהרען אין מיט איהם האבען די ישיבה פאר לאזען אויך די איבערגע בחורים, שטומע עדות זיינען נאך געבליבען די געמויערטע ישיבה מיט די פיער ווּיילען, ווי זיי וואלטען דערצעהלען פון אמאהליגער עשירות. פראכט און גלאנץ דוכט זיך, אז זיי קומען אראפּ צאהרענדיג מיט א טענה: „אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אבהים".

פון די 300 ישיבה־לייט זיינען נאר א מנין געבליבען שארית הפליטה ניט עטוען ككה צושיידען זיך מיט איר, מייער און ליעב איז זי געווען. האבען זיי געוואָלט פלעכטען די גאלדענע קייט פון ראדינער ישיבה, געדאפט האבען זיי געווערנטליך, און מיט רעכט. אז מען וועט זיי מתמען צו חילף, א ביטערער מעות האבען זיי אבער עהאט.

די ראדינער „פיינע לייט און חשובע אדען", וועלכע קענען בשום אופן ניט פארטראגען אזא „מומאה" ווי א ביבליאטעק, מוזען גאנץ גדולדיג צו, ווי עס הונגערען בפועל־ממש די צעזען ישיבהניקעס מיט ראש ישיבה בראש, די שומרים פון זייער אלטע ירגשה, ניט בעסער כאציהען זיך צו זיי די אייבערינע „טרעגער" פון דגל היהדות; האבען די בחורי הישיבה א דין „תורה מיט דער וועלט: איינס פון די ביידע, איז דאס א זאך — שטיצט אונז אלא ניט — טא זאגט אפען . . . דוכט זיך, אז אין זייער טרייערגען נוגן „אמר רבא אמר אביי" דרוקט זיך אויס אפּראָטעסט צו די, וועלכע ליאריכען בלומרשט אין זייער נאמען און לייגען ניט ארויס פאר זיי א האנט אין תאלטע וואסער.

ניט בעסער לעבט זיך איהר עלטערע שוועסטער — די וואלאזשינער ישיבה. אין א פרט נאר ערגער: עס איז אפילו קיין מנין בחורים אויף א רפואה אויך ניט געבליבען. די ישיבה האט זיך עוואקואירט קיין מינסק, אין דא איבערגעלאזען דעם אלטען גרויסען בנין פון דער ישיבה, איינזאם און עלענט שטעהט ער, ווי ער וואלט ארויסקוקען אויף דער גרויסער וועלט. „דערוואַרטענדיג נייע ישיבה־בחורים, די ווענט אינעווייניג פארשטויבט, בחורים, די שטענדערס און מישען, אויף וועלכע דרות גאונים פלעגען זייער גמרא לענען, זייען צוקראכען, צישטאכען. אלץ צערם, אלץ ווייגט, דוכט זיך, אז די שכינה אליין שוועבט ארום אין דעם ארט מרייערט אין קלאגט אויפן חורבן פון וואלאזשינער ישיבה.

מיט א יאהר צוריק האט אויסגעבראכען אין וואלאזשין א שרעקליכע שריפה. די גאנצע שטעדטעל איז פארברענט געווארען, ניט אויסשליסעריג אפילו דעם קלויסטער, אויף וועלכען עס איז פול מיט אויפגעלייגט געוואָרען איהם צו ראטעווען. נאר צוויי בנינים זיינען פארבליבען אין שטעדטעל, מבאריהדט: די ישיבה און דער ביה־מדרש. זעהען די וואלאזשינער אין דעם א סימן: „אצבע אלהים היא", די גאניטס זכות ביינעשטאנען.

בלויז 2 אידען זיינען געבליבען, אויף וועלכע די השפעה פון חורבן פון ביידע ישיבות איז שטארק גיבר. איינער אין ראדין, דער אנדערער אין וואלאזשין. דער ערשטער איז געווען א רייכער איד, א חשוב־בנים, איז ער מגדב דעם „חפץ־חיים" א מטבעה הטנד אויפצובויען די ישיבה. קיין קינדער האט ער ניט, זאל כאטש בלייבען א זכר — די ישיבה. און מיט יעדער אנשטרענגונג לערנער אין ישיבה פלעגט ער צוזוטען פרדען געזונט. היינט איז ער ארים און אלט, זיין בת־יחידה די ישיבה — איז פאר איהם אפגע־

אונזער וועכענטליכער בריעף פון ניו יארק

די קאָנווענשאן פון אוקראינער פערבאנד שיע לעגיאָנערען מיט'ן רויטען מ גן דוד. — קאָנפערענץ צווישען אידישען אין אידישען טעאטער. — קריסטליכער אינצידענט

די אזוי לאנג ארוועטייזטע קאָנוועניאָן פון אוקראינער פערבאנד איז ענדליך פארגעקומען — אין פילאדעלפיא, און פעראייניגט אלע עלעמענטען פון אוקראינער אידענטום, די פיהרער פון פערבאנד מיט דער אפּאזיציע.

א חיל דיעזער איינגעקייט אין דערווייל קיין זאך ניטא אויף וואס אנצוציגען אלס רעזולטאט פון דער קאָנווענשאן, סיידען די ניע עזקזעקוטיווע וועט אונטערגעהן אן ענערגישע ארבייט אין יעהען אן זאָל זיין ניט קיין פאפירענע נאר אן אמת'ע, א ווירקליכע.

דער עזקזעקוטיוו פעקרעטער האט בעריכטעט, אז איבער דריי הונדערט אוקראינישע ארגאניזאציעס זיינען אנגעשלאסען צום פערבאנד, ווי קליין די ארגאניזאציעס זאלען ניט זיין. אין עס דאך איבער א מאכט אויף וועלכער דער פערבאנד דארף זיך קענען אויפהאלטען. דער פינאנציעלער בעריכט איז אבער גע־

גען איינגאפען אין זיך דעם נייסטען ים פון דער רבנישער ליטעראטור — האבען געפונען א מקום — מחלט 18 משפחות עבכט געמאכט טישען — און תינוקות־נשתים — כמעט א גאנצע שטעדטעל של־בית הכן באקומען דארטען מארי אידען. אסמאספּעיש איז דארט א מע עסען פון דער מינדער־קיר. אויבען שרעקליכע, און א פרישע מענשען איז אין די געווענען צימערלאר פאר די דארט. כמעט אוממעגליך אריינצוגעהן. ישיבה־לייט האט מען איינגעארדענט אויך איצט האט־ראדין מעהר א פאלק־שול פאר איבער הונדערט מינדער.

אין וואלאזשינער ישיבה איז־גיט פון דעם כלל, זיי זיינען אינגעאָרדענט געווארען א בית־מדרש מאמינים; זיי זעהען אין דעם אנשטאט דעם אפּגעבריעגטען. אין אין א סימן אויף לחבא: די איצטיגע א נטערלשטען עמאזש — גיין באוואוס־טען ישיבה־ביבליאטעק אין בית־עם עוזרים צו יעדער אויפן חורבן פון ווא הונדערטער בחורים און פרישים פלעגען זעהן אזא, דאס אין דער קאסע פון פערבאנד געפינט זיך ניט קיין פעני און איבער פיער טויזענד דאָלאר אין מען הינטערשטעלעיג. אין דאס האט מען נאך דערווייל פון פערבאנד קיין ממשות־דיגע הילף צו די אוקראינער איהען ניט געגעבען. אויב מען האט געשיקט א שריף, וועלכער האט געקאסט דעם פערבאנד $3600. האט אויף דעם סכוך דער פערבאנד פאלקטירט איבער 9 טוי זענד דאָלאר פון „קוועסטשיאָנירס" וואס זיינען אויף'ן חישבון פון דעם שליח געזאמעלט געווארען.

דאס אלעס איז געזאָגט ניט מיט'ן צוויעה צו קריטיקירען, נאר צו בעוויי־זען אין וואס פאר א טרייעריגען צו־שטאנד די פלאנצען פון פערבאנד געפי־נען זיך. — אין אויב זייער איינענע אר־גאניזאציעס וועלען איהם באלד ניט קו־מען צו הילף, דאן איז זיין לאגע נאך דער קאָנווענשאן א פיעל טרייעריגערע ווי פריהער, ווייל דאס איז געווען די לעצטע האפנונג פון רעאָרגאניזירען דעם פערבאנד אויף נייע, געזונטע יסודות.

ווענען דער נייע ערהויעהלטער אדמי־ראציע קען מען נאך דערווייל ווענִיג זאָ־גען. איידער זי האט זיך געווייזען אין דער ארבייט. איין מעלה האט זי זיכער און דאס איז זי איז א דעמאָקראטישע, זי בעשטעהט כמעט אין גאנצען פון אויפגעבראכטע מענשען פון פאלק, און אז מען האט געזוכט אלס פרעזידענט א מענ־שען פון פראמינענץ, וועלכער זאל בע־ציהרען און בעשעהנען דעם פערבאנד מיט זיין נאמען. האט מען איהם טאקי צוויי־שען די דעלעגאטען ניט געפונען, און אזוי ארום איז דער פערבאנד דערווייל געבליבען אהן א פרעזידענט, און דער צעמעל פון די נייע בעאמטע הויבט זיך אן צו לעזען: ווייס טשערמאן, טרעז־שירער און סעקרעטאר.

אויך קיין סעקרעטער איז פון דער קאָנווענשאן ניט ערוועהלט געווארען, און עס איז פארבליבען פאר דער עקזעקוטיוו־קאָמיטעט צו געפינען א פאסיגען סעקרע־טאר, וועלכער זאל אריינברענגען ענער־גישע טעטיגקייט אין פערבאנד, באַ־ראָנדעס האט צוגעשטימט אנציגעהמען דעם אמט פון טרעזשורער.

פון די וויכטיגע זאכען וואס דער פערבאנד האט איצט איינגענומען צו מען איז דאס שיקען פון שפּיז און קליי־דער, — פראדוקטען און ארבייטס גע־צייג קיין אוקראינע, און העלפען די אידען זיך שטעלען אויף די פיס ניט דורך צדקה און שנאָרערי, נאר הורך א פאנכטיגע מאנסטרוקטיווע ארבייט. עס איז אויך בעשלאסען געווארען צו שיקען וועגיגסטענס, נאך שלוחים קיין אוקראינע אזן עס איז אויסגערעכענט גע־וואָרען אז א L. [illegible] !אז מאסטען די סומע פון 35 טויזענד דאָלאר, 6 טויזענד דאָלאר פאר יעדען שליח.

די קאָנווענשאן האט אפּעלירט צו דעי אמעריקאנער רעגיערונג און פאלק אז זי זאל די שווערע אימיגראציאָנס גע־זעצען פון לאנד ניט אנווענדען. פאר די אלמנות, און יתומים פון אוקראינער אי־דען, און זאל זיי אלעמען אריינלאזען אין צו לאנד אהן שווערינגקייטען. זייערע ברובים און לאנדסלייט דא וועלען זיך אונטערנעהמען צו זאָרגען פאר זיי און ניט לאזען זיי פאלען צו לאסט אויף דער שטאדט.

דאס איז כמעט דער גאנצער סך־הכל פון די קאָנווענשאן. א קאָנווענשאן פון א סך רייד, א סך פארשלעגע, און פראקטישע ארבייט מיז ערשט איצט אנגעהויבען ווערען צו טאן.

א ניט אפיציעלע קאָנפערענץ צווישען אוקראינישע לעגיאָנערען מיט'ן רויטען מגן־דוד איז פארגעקומען צו בעטראכטען פלעגער ווי אזוי די ביידע אוקראינישע אָנען ארבייטען צוזאמען און וועלכע פונקטען פון ארבייט זאָלען באלד אונטער זומען ווערען.

די לעגיאָנערען זיינען הויפּטזעכליך פון אדלפיער, וואו זיי האבען לעצטענס גע־רינדעט א לעגיאָנערען ארגאניזאציע, וועלכע צעהלט דערווייל ארום 75 מיט־גליעדער. אן עהנליכע ארגאניזאציע פון אידישע לעגיאָנערען האלט זיך אין גלייך־דען אויף אין ניו יארק.

די פילאדעלפיער לעגיאָנערען האבען געשיקט זייערע פארשטעהער צו דער־מאָנווענשאן פון רויטען מגן דוד פארגעזאָ־קעלט געווארען, ווייל דער אידישער עולם, ווי יעדער עולם יאָגט זיך אימער נאך אויף פאר די לעגיאָנערען אליין אייך ביט קלאָהר. נאר די מעהרסטע פון זיי זיי־נען ביי דער מייטינג אז זייער אויס־גאבע איז צו העלפען זייערע חברים לעג־יאָנערען וועלכע זיינען דארט פארבליבען און אויף העלפען די אמעריקאנער אידי־שע לעגיאָנערען וועלכע ווילען זיך צו־ריקקעהרען קיין פאלעסטינא. דערמיט ענדיגטען זיך אלע זייערע אויפגאבען. דער רויטער מגן דוד וויל אבער מאן אבי־בייט אויף אויסער האלב פאלעסטינא, און האט זאָגאר געאפּפערט אויף דעם אן־קראינער פערבאנד צו העלפען איהם אין דער ארבייט.

די קאָנפערענץ איז דעריבער פאר־רופען געווארען מיט'ן צוועק צו קאָאָרדי־נירען די ארבייט פון ביידע ארגאניזא־ציעס אין זעהען ווי אזוי די לעגיאָנערען קענען זיך ארויס פאסען אין דער ארבייט פון רויטען מגן דוד אדע. דער רויטער מגן דוד זאל בענרענצען זיין טעטיקייט אין ציפאסען זיך צו דער פראגראם פון דער לעגיאָנערען ארגאניזאציע.

אין ניו יארקער אידישען טעאטער טומעלט זיך איצט צוליעב א קריסטליכע אקטריסע, אין די הייגע אידישע פרעסע האט שוין דער פראגע היבשע ארטיקלען געמיזט ווידמען.

די געשיכטע דערפון אין קורצען איז דאס אן ארויינג פריים טעאטער פון יעלכען מאריס שווארץ איז דירעקטאר שפּיעלט איצט אידיש טעאטער א דייטשע קריסטליכע אקטריסע, דזשיין וואליער, איהר אידיש איז א שלעכטער, נאטיר־איז אהן צווייפעל א שוי שפּילערין מיט טאלאנט און האט גאנץ היבש ערפאָלג אויף דער ביהנע.

אין דעם זעלבען טעאטער שפּיעלט נאך אן אקטריסע מיט בעדייטענדען טאר־לאנט, דאס איז די אידישע בערטא גערסטאן. דורך דער קריסטליכער אקט־ריסע איז איהר גלאנץ אביסעל פערדונ־קעלט געווארען, ווייל דער אידישער עולם, ווי יעדער עולם יאָגט זיך אימער (פארזעצונג אויף ביידזש 6.)

דער „קוואליטעט" כאראקטער פון היעזען טיי האט אן אינטערנאציאנאלע רעפּוטאציע

א פּראבע וועט שנעל איבערצייגען

צו אלע רעגיסטרירטע ציוניסטען

אין ניסען וועט איהר מסתמא באזוכט ווערען פון א קאָמיטע, וועלכע וועט פארלאנגען אייער הילף אין דער ארבייט

פאר'ן גאולה־פאנד
קאמפּעין
פאר א פער טעל מ'ליאָן דאלער

וואס וועט זיך אנפאנגען

אסרו־חג של פסח
איבער גאנץ קענעדע

רופט זיך אפּ אויף דער קאָמיטע'ס פארלאנג און ארבייט פאר דעם פאנד, וועמעס צוועק איז די ווידערבו־אונג פון אידישען לאנד פאר'ן אידישען פאלק

העלפענדיג דעם גאולה־פאנד העלפט איהר שאפען א לאנד פאר זיך און פאר די ליידענדע אידען אין די פאנראם לענדער

מיט גאולה־גרוס,

קענעדער ציוניסטישע פעדע ראציע, אינק.

אויפ'ן גאנצען ערד קוגעל — אין אלע טיילען פון דער וועלט

איבעראל, וואו אידען געפינען זיך נאר — אין ענגלאנד, דייטשלאנד, פראנקרייך, פּוילען, פאלעסטינא, עגיפּטען, סאוט־אמעריקא, אפריקא, אוסטראליע, און זאגאר אין ווייטען מזרח: אין יאפאן און כינא — איבעראל ווערט פארלאנגט

מאנישעוויטץ מצה

„די מצה מיט אלע מעלות"

איהר שטרענגע כשרות, הויכע קוואליטעט און וועלטענער טעם, האט ערבערט פאר איהר די גאנצע וועלט; דאס איז די מצה, וואס ווערט געבאקען פון די פיינסטע קוואליטי מעהל אין די גרעסטע און מאדערנסטע מצה בעקערי אין דער וועלט. און פאר אלע דיזע מעלות איז די מאנישעוויטץ מצה אנערקענט אלס די בעסטע. דאס איז די איינציגע מצה, וואס ווערט פאר־פאקט און פארזיגעלט אין שטארקע קארטאנס (באקסעס), געשיצט פון שטויב, לופט און פייכטקייט. און קומט דערפאר אן אי־בעראל אין אלע טיילען פון ערד־קוגעל אזוי פריש, קרוכלע, און געשמאק, ווי נאר וואס פון אויוועז ארויס.

דא אין יוניטעד סטייטס און קענעדע, ווערט מאנישעוויטץ'ס מצה פארלאנגט פון דריי מיליאָן אידען, וועלכע נעהמען קיין אנדערע, און דער פארלאנג ווערט גרעסער פון יאהר צו יאהר.

ניט אייער אָרדער פאר מאנישעוויטץ מצה, מצה־מעהל, קייק־מעהל און פארזיכערט אייער עונג יום טוב.

ניו־יארק אפיס
1 יוניאָן סקווער

די ב. מאנישעוויטץ קא.
סינסינעטי, אהייא.

אויסגעצייכענטע באהאנדלונג

Ford

קויפט יעצט א פארד קאר
אויף לייכטע אויסצאהלונגען

מען דארף ניט האבען די גאנצע קעש, צו קענען קויפען ביי אונז א פארד קאר. ניט אונז א געלעגענהייט צו ערקלעהרען אויף ווי אזוי איהר קענט קויפען אויף לייכטע אויסצאהלונגען, ביי וועלכע איהר קענט באקומען א קאר מיט א קליינער קעש איינצאהלונג, און דעם באלאנס אויס צאהלען אין 10 אדער 12 חדשים.

דער פארלאנג איז גרויס, אזוי אז איהר מוזט אונז זאפּארט זעהען.

שרייבט, קומט אדער טעלעפאָנירט מען 384, 383, 382

Toronto Motor Car Co., Limited

טאראנטא פארד הענדלער.

52־56 דזשארוויס סטריט